

K Ö Z M Ű V E L Ő D É S.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Elofizetési díj:		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajkért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egész évre	4 frt.		
Felívrre	2 „		
Negyedévre	1 „		

A népnevelésről.

Midőn a tanításról és nevelésről párhuzamban akarok néhány szót előre bocsátani, — e kettő egymáshoz viszonyukra nézve úgy áll előttem, mint a hegy és völgy. — Mert valamint természetes hegyet völgy nélkül nem képzelhetünk és viszont, úgy hasznos és sikeres tanítást sem gondolhatunk a nélkül, hogy a nevelés vele mintegy összeforva, szerves összefüggésben ne legyen. Pedig ha jól meggondoljuk, mindkettő külön fogalom, mert hát egyiknek a meghatározása nem illik a másikra: egyik által az ész tehetségeit, vagyis a szellemet képezzük, a másik által pedig a szívet tesszük azzá, a mivé már teremtésénél fogva lennie kell.

Láthatjuk tehát, hogy mint fogalmak — bár testvér-fogalmak, mégis különböznek egymástól, azonban mint eszközök az ember különféle tehetségeinek és hajlamainak fejlesztésére egymással oly közeli rokonságban vannak, mikép egyiket a másik nélkül helyesen föltételeznünk sem lehet.

Hogy mi a tanítás voltaképpen, vagyis inkább hogy mit tesz tanítani, azt itt fejtegetnem talán fölösleges munka is volna, mivel azt már értelmes, hivatott és kitünő szakemberek több ízben szépen meghatározták, hanem azért azt alkalmasszerűleg én is megpróbálom némileg körvonalozni. — Lásuk tehát!

Tanítani (oktatni) annyit tesz, mint másoknak észtehetségeit fölbresztetni, fejleszteni, ez uton pedig a még ismeretlen dolgokról őket felvilágosítani és így szükséges és hasznos ismeretekre és ügyességekre vezetni.

Ez volna főbbjeiben a tanítás maga, vagyis inkább a tanítás fogalma. De lássuk csak most, mi a nevelés tulajdonképpen, vagyis inkább, miképpen lehetne azt bár fölületesen meghatározni.

Nevelni annyit tesz, mint a kisdedet, avagy a kiskorú embert testileg-lelkileg bizonyos tervszerű eljárással úgy időmitani, hogy ő később, midőn nagy korát elérte, jó tulajdonai és ép fisikuma által Istennek kedvelt gyermeke, a hazának és embertársainak -- mint hasznos és becsületes polgára javára lehessen. — Tehát hogy valaki a hazának és embertársainak egyaránt hasznára váljék és önmaga is boldogulhasson az életben, nem elég ha bármily sok tanításban is részesült, kell hogy tudományának és ismereteinek megfelelő nevelésben is részesült legyen. — Azért mondá egykor a haza bölcse is, hogy: „Nevelni a népet oktatással és in-

téssel, czélszerű törvényekkel: ez a legnemesebb feladat, mert kifejti a nemzet erejét, virágzásra emeli a hazát; biztosítja törvényeink szentségét s az embereket jobbakká és boldogabbakká teszi.“

Volt és fájdalom ma is van ember, ki tudományokban és ismeretekben gazdag, ámde szívet jégkéreg borítja; lelke durva, kérlelhetlen. — E szomorú való pedig mi más, mint az elhanyagolt nevelés fanyar, felette keserű gyümölcse. Az ilyen ember rendesen mogorva, dolyfős és ármánykodó szokott lenni; s bár tudománya magasabb fokon áll, valamely felsőbb nivóra emelkedni vajmi nehezen tud anélkül, hogy ez által másoknak kárt ne okozzon. Míg ellenben a művelt nemes lélek, a jó szív és szeretetre méltó tulajdonok, mintegy váratlanul az elismerés és méltánylás szárnyain emelik az embert ama polezra, melyet ő talán soha nem keresett, s a melyre soha nem is vágyott. — Az ilyen ember igen nagy szolgálókat tehet hazájának és az emberiségnek, míg ellenben a fagyos szívű, kérlelhetlen gögös tudós nemesak hogy basznára nincs nemzetének és a társadalomnak, de sőt annak ártalmára, hátrányára van. Azért mondja Vári Gellért, hogy: „Sem a hajdan, sem a jelenkorban nem az ész, hanem a szív országai voltak a magasabb műveltség zászlóvivői. Hajdonta a szívnek hazája volt Hellas, az újabb korban pedig Olasz és Franciaország. Észak-Amerika bámulatos az ész terén, de szíve csak Európának van.“

Minden ember születésekor észszel és szívvel van megáldva Teremtőtől. Azonban — bár az ember Istennek legremesebb alkotása — mégis születésekor a leggyámoltalanabb valamennyi teremtménye között, mert mint egy birneves tudósunk mondja: „A legutolsó bogár alig születik már fut, érzékeit, erőit, szóval minden tehetségét használja; mi hasznos vagy káros neki, megkülönbözteti és a tápláló életmaggvakat feltudja keresni. — Minden teremtményt a természeti ösztön vakon vezérel és minden állat a maga rendeltetése és szüksegeihez képest ugyszólván életrevalóságban születik. A méhek mihelyt a tojásból kikelnek, szárnyra kelve, minden irott törvény nélkül oly tökéletes társaságot képeznek, a milyen Likurgusé és Sólóné nem volt; építnek oly kimért szegletekre és tökéletes arányban, hogy Archimedes nem tudta ábrát úgy rakni, — ismerik a mézadó plántákat jobban, mint Lioné, vagy a legnagyobb fűvész. — A pók oly vékony és mesterséges szálakat sző, hogy azokat Manchester minden szövői és az egész világ minden

gyárai sem tudnák utánozni. A fecske, gólya, daru ismerik a levegőben az utat, minden iránytű és térkép nélkül, s mielőtt Columbus az új világot fölfödözé, ők azt minden évben megjárták. — De az emberrel éppen megfordítva van a dolog. — Az Isten ő neki az állati készség helyett szabad akaratot adott; keblünkben hordozzuk az isteni szikrát, a lelki erőket, tehetségeket; de: ezek a testnek vastag és durva tömegében, mint a nemes arany a nemtelen érczek ostromba elegyedésében vannak elrejtve. — Ki kell ezeket fejteni és pallérozni, hogy megtisztítsanak és eredeti méltóságukban tündökölhessenek. —

Ezt a nagy, nehéz, de egyszersmind méltóságos munkát Isten az emberre bízta. — Ő az, ki egyedül az összes teremtmények közt, csupán a természetre hagyatva — elfajulna. — Azonban valamint a gyémántot csupán gyémánttal lehet simítani, úgy az ember is csupán magához hasonló lények társaságában művelthetik ki, s hogy rendeltetésének gazán megfeleljen, tökéletesíthetjük. — Zárd ki az embert a társas életből és alább való lesz az oktalan állatoknál; mert valamint kiművelve a legfelségesebb teremtmény: egy műveletlenségében ő a legvadabb és legiszonyosabb. —

Hogy tehát az ember ama tehetetlen állapotból — melyben születéskor vajudik, kibontakozhasson; de sőt később a többi teremtmények fölé emelkedhessék, — okvetlen testi-lelki nevelésre van szüksége. És e nevelést bizonyos időig legfőképpen a szülők vannak hivatva teljesíteni, míg nem a törvényes hat év elteltével gyermekeiket átadják a néptanítók, a népnevelők kezeibe, hol azok nem kevesebb atyai gonddal, sok fáradsággal és természetesen szakavatottsággal képezik tovább a kis polgárokat, avagy a leánynövendékeket. — Nagy feladat az valóban, felette nagy jótétemény testet és lelket egyaránt idomítani. Találón mondja erre Knigge, hogy: „Mindig legnagyobb hálánkra méltó az, ki közreműködött abban, hogy értelmes, jó, szerencsés emberekké válhattunk... Felette nehéz dolog embereket kiképezni, oly dolog, melyet soha sem lehet pénzzel megfizetni.“ Szt. Jeromos is azt írja hogy: „Azt, ki az ifju sziveket nevelni tudja, sokkal többre becsülöm minden festész — szobrász — s egyéb képzőművészénél.“

Tehát ebből is kiviláglik, de meg a józan ész is könnyen feltoghatja, hogy minő fontos teendőket és jogokat ad az Isten és haza a népnevelők kezeibe, midőn őket hivatásuk a küzdomokra kiszólítja. —

Tekintsünk vissza csak pillanatilag a világesemények folyására, avagy pedig lapozgassunk végig valamely világ történelmi művet, s ha abban egy bukott, vagy erkölcsileg süllyedésbe ment nemzetre találunk, valjon nem azt fogjuk-e látni, hogy ama szomorú hanyatlásnak egyenesen a célszerűtlen törvények, de legfőképpen a helytelen, avagy éppen el hanyagolt nemzeti nevelés a fő okozója? —

Visszont pedig, ha valamely virágzó állam fénykoráról olvasunk, nemde azt fogjuk látni, hogy ama boldog ország is csakugyan a műveltség és áldásos nevelés révén emelkedett nemzeti jólétének ama jelentékeny magaslatára. — Már I. Napoleon, a ki korát s kivált az emberi természetet oly mélyen ismerte, e szavakat mondotta egykor az államtanácshoz: „Akár republikánus, akár monarchista, akár katolikus, akár vallástalan társadalmat akarok, erre a polgárokat az iskolában kell nevelnetek.“

Tehát az iskola az, honnan népek és nemzetek jóléte, hatalma és boldogsága ered; de szintén az iskola lehet az, melyra szerencsétlen, békételen és gyenge nemzetek a keserű szemrehányásokat és panaszokat fergeteg gyanánt zudíthatják. — Nagy Sándor is Aristoteles halás tanítványa egykor így nyilatkozott: „Atyámnak köszönöm az életet, tanítómnak azt, hogy méltóan élek.“

Ennyit kívántam előzetesen a népnevelés nagy jelentőségéről elmondani. De természetesen ez még nem minden, hiszen oly nagy, oly terjedelmes e téma, hogy azt csakis egy nagyobb szabású műben lehetne részletesen kimeríteni.

Mindazon által az hiszem, ennyi már elegendő arra, hogy minden népnevelő — komolyan számot vetve magával — beláthassa, mikép mondhatatlan ama teher, ama felelősség, mely — midőn a nemzet napszámói sorába lépett — vállaira nehezedik. —

Most pedig minden egyebet mellőzve, egy kis fáradságot ne sajnáljunk, sétáljunk el az iskoláig. Lépjünk be oda és próbáljuk meg, hogy mikép lehetne ottan a gyermekekkel úgy bánni el, hogy tőlünk senkinek követelése ne lehessen és mégis daczára a nagy tehernek és felelősségnek — minden lelki furdalástól menten, szabadon lélekeljünk s ha netán lelkiismeretünkkel szemben állanánk, akkor is pirulás nélkül, bátran és nyugodtan állhassunk meg. — Hogy pedig ezt tehessük, kezdjük először is azon, mi minden napon közvetlen tanításunkat megelőzi, s úgy szintén be is fejezi. — És ez nem egyéb mint az ima, avagy a Szentlélek segítségül hívása.

I. — Sokan vannak, kik az imát csak formaliter vagyis inkább kötelességből végézik, illetve végeztetik. — Az ilyenek aztán természetesen nem sokat törődnek azzal, hogy miképen kellene egy imádkozni, főleg pedig imádkoztatni, hogy az ne csak mint puszta szokás tűnjék fel a gyermekek előtt, hanem és főleg, hogy érzékenyen hasson lelki letükre és hogy ők az által abból is szelid vallásosságot merithessenek.

Volt idő, midőn bizonyos iskolánál igazán bensőleg megütözköve tapasztaltam, hogy ottan az ima, mint valami mellékes dolog csak úgy tekintetik. Ugyanis midőn a tanító elérkezettnek látta az időt arra, hogy növendékeit baza bocsássa, minden előkészítés, tehát minden rendszer nélkül egyszerűen csak keresztet vetett. — Természetesen a gyermekeknek egy része még irt, vagy öltözködött, avagy éppen holmiját szedte rendbe. — Már javarészt el is mondták az imádságnak s némelyek még csak akkor tették úgy a hogy össze kezeiket; a másik meg akkor bűjt föl a pad alól, hová porzót venni hajolt volt alá. —

Volt közöttük olyan is, ki a helyett, hogy kezét összetette volna, abban kalamárisát, avagy pedig valamely tanszékét tartá és folyton jobbra, meg balra tekintgetett. — Valjon a mely tanító így imádkoztat, arról feltehetjük-e ama legfőbb tulajdont, — mely minden népnevelőnek legszükségesebb kelléke — t. i. hogy vallásos? — Joggal azt hiszem, hogy nem. En midőn imádkoztatok, következőleg járok el: Mindenek előtt elvégzem közvetlen foglalkozásomat bizonyos osztályal. Azután, ha magán foglalkozás volt valamely osztály számára fölhagyva, azt e szavakkal: végeztétek be! — befejeztetem. Most e szóra: Pakoljatok! levetett ruhájukat magukra öltik és tanszereiket lehető csendesen rendbe hozzák.

Midőn ez meg van, -e szóval: Imádkozzunk! — felhívom valamennyinek figyelmét, de egyszersmind szigorúan megkívánom, hogy ez alatt mindenki figyelmesen rám nézzen, hogy a jel megadásánál egyszerre állhassanak föl. — Midőn ez is meg van, egy halk tapssal felállásra bírom őket, egyszerre keresztet vetünk és csendesen az ábitat hangján imádkozunk. — És hogy imádságunk a lényegének is — „Az imádság elemének és szívünknek Istenhez való felemelésében áll” — megfeleljen, jó előre figyelmeztetem tanítványaimat, hogy midőn imádkozunk, Istennel beszélünk, azért nem szabad egyébre gondolnunk, mint Istenre. —

Nem szabad ide, oda tekintgetnünk, hanem szemeink mindig egy kijelölt ponton nyugodjanak, kezeinket pedig nem összekulcsolva, hanem tenyereinket összetéve tartjuk. — Ha így imádkoztatunk, nemsokára örömmel fogjuk tapasztalni, hogy növendékeink belátták, miszerint a buzgó imádság valami isteni, valami magasztos foglalatosság. — Később azt is benső megelégedéssel fogjuk látni, hogy ha imáinkat jól végezzük, mintegy alapot vetünk a vallásos nevelésnek. —

II. az iskolai rend, pontosság. A mit a szülők elmulasztanak, vagy megkezdték, azt az iskola van hivatva helyre pótolni, illetve folytatni. — Midőn az a kis együgyű teremtés feljön az iskolába, mit tudja az még, hogy mi is tulajdonképpen az a rend, pontosság, mikor még — tisztelet a kivételeknek — a szülői is az csak a hírből ismerik. — Pedig bizony az iskolában azt mind meg kell tanulni, hozzá kell szoknia a kis nebulónak, akár mily nehezére esik is az. — Hogy pedig e tekintetben mi módon járhatnánk el a legcélszerűbben, azt is megmondom. — Mindenek előtt magyarázzuk meg gyermekeinknek jól, behatóan azt, hogy mit jelent e két szó: „rend, pontosság.” Kellő melegséggel és vonzalommal méltassuk előtük jó oldalait, ellenben iparkodjunk lehetőleg minél sötétebben árnyalni annak rossz oldalait. — Mindkét esetben találó példákat, történetkéket hozunk föl, mit ha élénken, gyermekdeden és kelő melegséggel adunk elő, valamennyi feszült érdeklődéssel, hogy ne mondjam szájatva fogja végig hallgatni. — A rendre nézve jelöljük ki mindnyájának helyét: a fogast, hová a fölösleges ruhadarabokat akasztják és midőn mindennek helyét kijelöltük, szigorúan kívánjuk meg, hogy azon a mi beleegyezésünk nélkül ne változtassanak. —

A pontosságra nézve tudomásukra kell hoznunk, hogy naponta délelőtt, délután hány órakor kell feljönni az iskolába, miképpen kell az iskolát látogatni stb. . . Ha valamelyik a rend, pontosság ellen vét, az előtt fejezzük ki rosszálunkat, említsük föl ama kis versikét, melyet a Besz. ért. gyakorlatokból annak idején tanultak: „Rend a lelke mindennek, s én megfélelek ennek”. Ha valamelyik gyakran vétene e szabályok ellen, azt szigorúan ostorozzuk és csak folyton azonlegyünk, hogy öt csúnya szokásátó megfosszuk.

III. A tisztaság. A nevelésnél igen fontos dolog a tisztaság. Minden ember a vele született gyarlóság miatt inkább a rosszra, mint a jóra hajlandó. És ez főleg a gyermekeknél nagy mértékben meg van. —

Némelyeket jóra való szülői, még mielőtt földnának az iskolába, valamennyire hozzá szoktatják a tisztasághoz, míg ellenben másokat anyja — vele nem sokat törődve — a rondaságban fetrengeni hagyja. —

Már mostan e vétkes mulasztást a népevelő van hivatva helyre pótolni, de hogyan és miképpen?

A tanító minden napon, ima végeztével, tebát közvetlen tanítás előtt egy futólagos pillantást vessen a gyermek seregére, a mikor is könnyen fölismerheti, hogy melyik nem mosdott, nem füstlőködött meg. Ez ugyan kissé fölületes szemle, mert bár arcza és haja kifogástalan, fülei és nyaka lehetnek piszkosak. — Ép azért minden héten bár kétszer — kedden, csütörtökön — alaposan vizsgáljuk meg őket és ugyanakkor lábbelijöket és ingöket is tekintjük meg.

Ha netán valamelyik tisztátalan ronda állapotban talál. tatnek, arra ugyanazon büntetési fokozatot alkalmazzuk, melyet más vétségeikért rendszeren használni szoktunk.

IV. A munkásság, szorgalom. Semmi sem jellemzi ékebben az embert, mint a lankadatlan szorgalom és kitartó munkásság. De viszont semmi sem alacsonyíthatja jobban le az embert, mint a tunya restség, henyeség. — Míg a szorgalmas munkás egyén önmaga hasznára, saját érdekeinek és javainak előmozdítására, a társadalomnak pedig dicséretére van, addig a télettségben fetrengő puba ember nyomorral tölti napjait és a társadalomnak is valóságos nyúga.

Már Solonnak, Athén vagy férfianak is jelszava volt: „A munka nemesít”. A ki jól felfogja élete, s így rendelkezése célját, annak minden törekvése csak az, hogy azt legálabb megközelítse, s ha képes rá, azt el is érje. Ily czélok elérésére pedig törhetlen szorgalom és lankadatlan munkakedv kívánatik. — Valamennyi részeges, ledér, kiesapongó nép van, minndannyian dologtalan munkakerülő sörredékek, kik igazán a társadalomnak valóságos szörnyei. — Az ilyenekre azt mondja a közvélemény, hogy nem gy született. Az pedig nagyon helytelen mondás, mert mint minden ösztönt, úgy a munka ösztönét is születésünkkor magunkkal hozunk, csak hogy természetesen rendszeres fokozatban ki kell azt fejtenünk, értékesítenünk.

Igaz, hogy a gyermek mindig bajlandóbb a játékra, mint a komoly foglalkozásra, azonban azzal ne sokat törődjünk, hanem irtalom nélkül szorítsuk rá a munkára. — Mindazonáltal ez nem azt teszi, hogy a gyermeket mint valami rabszolgát folyton gyötörjük a munkával, hanem igen is, ha egyik órában elfoglaltuk, a másikban adjunk időt neki a játékra is, mert ez ép oly szükséges, mint hasznos a kedély fejlesztésére. Soha se kényszerítsük a gyermeket olyan munkára, mely az ő gyenge erejét túlhaladja, hanem csak olyat szabjunk eléje, mit ő minden nagyobb erőmegfeszítés nélkül véghez vihet.

Mindenek fölött kívánjuk meg tőlük azt, hogy a mihez hozzá fognak, azt haladéknélkül be is végezzék. Ha sikerült a gyermekeknek öntudatára hoznunk azt, hogy csak a becsületos munkával biztosíthatjuk magunknak a megélhetést és önállóságot — önkényt adják magukat a szorgalomra. Jól fog hatni, midőn a gyermeket munkásságra tanítjuk, ha néha-néha eme jeles példabeszédeket is fölemlítjük: „Az idő pénz, vagy: Ki jókor kel aranyat lel — vagy ismét: Mit ma elvégezhet, ne hagyj azt holnapra” — stb. . .

V. A hála és szeretet. Nincs nemesebb hajlama a szívnek, mint a hála és szeretet. A hála érzete akkor ébred föl bennünk, ha valaki velünk jótékonytságot gyakorolt, avagy ha valami szükségben, veszélyben saját élete kockázatásával is nagylelkűen segítségünkre siet. Ha a hála és szeretet főnséges érzelmeit a gyermekekben fölébresztjük, ápoljuk és fejlesztjük, áldásos munkát végezzük, ellenesetben pedig roppant mulasztást követünk el.

A hálátlanság alávaló dolog, miért is nincs elkeserítőbb valami, mint az, hogyha néha önmegtagadással, a humáni tástól ösztönöztetve, embertársunkat a biztos veszélyből kimentjük és ő jó tettünkért rut hálátlansággal jutalmaz.

A ki hálátlan, annak szívéből a jónak és nemesnek érzelmei kibáltak: az durva, makacs, neveletlen ember. Minden jötevőnk iránt hálával kell lennünk, azonban legfőbb hálára mégis Isten, szülőink és tanítóink iránt vagyunk kötelezve, mint kiktől a legtöbb jót vesszük. A népnevelő rendeltetésében egyik főcélja legyen az, hogy tanítványaiba a hála és szeretet magasztos erényeit beoltsa.

A tisztelet rokon érzelem lévén a hála és szeretettel mert ki ama kettővel bir, okvetlen ezt is birja, ezért elhagy hatónak véltem arról külön is megemlékezni.

VI. A z i g a z s á g o s s á g. Midőn ez igazán szép erényről akarok szólni, lelkem elborul ama sok nemtelen dolog tudatára, mik a valódi igazságot nélkülözve — történnnek mindenütt a föld kerekességén. Ilyenkor önkénytelenül is fülembe zúgnak korunk eme gyakori mondásai: „Az igazság lábbal tiportatik, vagy: Meghalt Mátvás király, oda az igazság vagy ismét: Beesületes igaz embert Diogenes lámpájával sem találhatni“ stb. . . .

Nincs talán ember a földön, ki keserűen ne tapasztalta volna a fentebbiek igazságát. Az „i“ nélküli igazság áldozata rendszeren az ártatlanság szokott lenni. Iszonyu érzés fogja el az embert, midőn látja, hogy egyik ember a másíknak szándékosan a sirját ássa csak azért, hogy ezáltal magának bizonyos előnyöket szerezhesen. Hányat ítétek halálra, hányat öltek meg pusztá gyanúból a nélkül, hogy a szerencsétlen még csak gondolatban is eselekedte volna a vétséget, mit gonosz lelkek alaptalanul és minden igaz indok nélkül — talán épen saját hitvány életük megmentéseért — rákentek. — Hány lett nyomorult örvjögővé, meg öngyilkossá is csak azért, mert nem birta elviselni az igazatlanság szörnyü kínait.

Valóságos méreg ez igazságtalanság, mely iszonyu lelki betegséget okoz az embernek és csak az gyógyul ki a betegségből, kiben a türelem és a hit rendíthetetlenül áll. Látjuk tehát, hogy minő rettenetes az igazatlanság, azért szülők és népnevelők minden alkalmat, minden eszközt megragadjatok, hogy a gyermekekbe igazságszeretetet oltthassatok!

A mely gyermekben igazságtalanságot, hazugságot s mieffélét veszünk észre, azt minden irgalom, kegyelem nélkül ostorozzuk, szigoruan sujtuk, szóval kényszerítjük undok tulajdonságáról leszokni. Ez pedig sok minden, de legfőképpen vallási indokkal sikerül a legjobban. —

VII. A h a z a f í s á g. Szt. kötelessége minden népnevelőnek, hogy növendékeit a hazaszeretet és önfeláldozás nagy erényeire vezesse. — De vajlon teheti e mindezt az olyan nevelő, ki maga is hazaellenes érzelmekeket hord szívében? Oh, nem. „A hazaszeretet a keresztény nevelőben elengedhetetlen kötelem — mondja Bende Imre. — Egy Isten által megszentelt szeretet az! Az evangélium tanai, az isteni Üdvözítő példája e nembn nehéz kötelességeket rónak ránk. Soha se feledjük el, hogy a haza Istené, hogy Jézus Krisztus könnyeivel szentelte meg azt. Soha se feledjük ezt! —

Szeressük tehát a hazát. Ez érzelemből merítünk kitarítást és önmegtagadást nagy munkánkban. Ez érzelmevelitves lelkeinket még akkor is, ha elismerés és jóakaró méltánylás helyett, kicsinylés és feledés jutna osztályrésztünk-

kül. — A haza mindenba bazánk marad, mely gyermekeségünket nevelte, mely életünket fenntartotta, mely szükségletünkről gondoskodik, karjaival véd, melynek földje táplál és hantja majdan eltakar.“ — Valljon hát mit érezhet az olyan népnevelő, ki növendékeit nem a hazának, hanem a haza ellen, nem a haza szellemében, hanem annak ellenségeivé neveli? Nagy, e tekintetben is felette fontos feladatok vannak a nevelőre bízva, midőn a nemzet mint napszámósaira bízva jövő reményeit, boldogságát, nagyságát, eréjét és dicsőségét.

„Magyarország nem volt, hanem lesz“ — mondá ez. — „Magyarországot újra meg kell hódítani, s e feladat a néptanítókra vár“ — mondá amaz. — Ugy értsd e hatalmas szózatokat népnevelő, mintha a nemzet viribus unitis kiáltaná ama nagy táboriak, mely a népnevelésügy mezején csatarendben áll. Meghatottan, a haza iránti szeretet és rajongás melegével szóljunk a tanulóknak édes hazánkról, viselt dolgairól, annak geniusairól. Kegyelettel emlékezzünk, hazánk nagy férfaira, mert hisz Garai szerint: „Csak törpe nép felelhet ős nagyságot, csak elfajult kor hős elődöket.“ A lelkes eljár ősei sirlakához s gyűjt régi fényénél új szövötteket.“

Neveljük ugy gyermekeinket, hogy a hazát, — mely a költő szerint bölcsőnk s majdan sirunk is — annyira szeressék; királyát, törvényeit, jogait annyira tiszteljk, hogy ha kell érette életüket is készek legyenek föláldozni, mert: „A nagy világon e kívül nincsen számodra hely: Aldjon vagy verjen sors keze, itt élnek, halmod kell.“

Mondanom sem kell, hogy mindazon erények, a szívnek mindama hajlamai, melyekről elmékedésem folyamán röviden szóltam, mindannyian a keresztény nevelésből, tehát a vallásos oktatásból folynak.

Tehát az Üdvözítő tana, az evangéliom szavai, a vallás az, mely alapja és legfőbb kútforrása mindamaz erényeknek, melyekre növendékeit nevelni a néptanító hivatva van.

Épen azért nem szóltam külön is a vallásos nevelésről, mivel ugysis mindenki beláthatja, hogy minden erények főfel tétele, a vallás és viszont a vallásos nevelés mivelta az erények összességében áll. — A vallásos neveléshez tartoznak még a következő erények: a mértékletesség, a szelidség, meglegegedés, szerénység, részvét — könyörületesség és az alázatosság.

Ezeknek összessége és gyakorlat teszi a vallás-er kölcsös — tehát erényes nevelést. — És ha minden népnevelő a mondottak szerint oldja meg nagyszerü feladatát, ugy akkor méltán hangoztathatá Besztercebánya nagynevü püspöke, hogy: „Mi több; — a mondottakból egy másik nem kevésbé fényes kép világlik ki: a valódi nevelő méltóságának, tekintélyének, hivatása magasztossága és komolyságának fényes körvonalai. — És én nem habozom kimondani, hogy a társadalmi hivatások között alig van nagyobb az emberiség boldogságára nézve, alig van fontosabb és így tiszteletre méltóbb, mint az ifjuság nevelőie.

Nagy lélek, Istennek kiválasztott férfja a valódi tanító. Lelkem megbatottságával kész vagyok előtte meghajolni.“ — Mondja a nemes lelkü főpap.

Minő szomorü valóság tehát, hogy daczára a munkának, mit erkölcsi jutalmunk gyanánt csakugyan elismernek, mégis minden hivatások között a legparányibb figyelemmel vannak eme szerény munkások jóléte iránt.

Hiszen ha hivatásunkban erkölcsi jutalmunk nem volna a legfőbb mozgató erő, hányan — kimerülve a létért való folytonos küzdelemben — összeroskadva dőltek volna eddig ki a munkások sorából.

Tehát csak az erkölcsi jutalom, meg a költő király eme nagyszerű szözata:

„Még jöni kell, még jöni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százszerekek ajakán.“ — lelkesítenek, mert hisz':
„Az nem lehet, hogy ész, erő
És oly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy átoksúly alatt.“

Salló Károly,
néptanító.

Zónaidő a népiskolában.

Szokott szünetidő körutunkban ért az örömbír, hogy Kolozsvárt is kezdetét vette a zónaidő. Hogy ne örültünk volna, hiszen visszatérve otthonunkba, immár tényleg egy félórát fogunk ifjodni. Ha most a „kelet“ szó nem volna olyan ominózus, szinte szerettünk volna tizenöt foknyira lakni a zónaidő központtól kelet felé, mert akkor egy egész órát ifjodtunk volna a méréstani földrajz igaz értelmében. Természetes, hogy ez az óhaj így futólag is ahhoz a föltételhez volt kötve, ha most is: „magyar tenger vizében hunynék el észak, kelet, dél hulló csillaga.“

Utunk N.-Disznódon vitt át, s itt tapasztaltuk, hogy a napot is a zónaidő szerint igazgatják, mert ott a napóra közepére irva állott, hogy: „Zona-Zeit.“ Nem mondhatom, hogy „schwarz auf weiss,“ mert fekete betűk és számok ugyan, de sárga alakra vannak rajzolva.

Mind állhatott aztán az öreg nap félegyes pontján az égnek, az acél máns a 12-ésre vetette árnyékát, fedél pedig nem volt rajta, mint nemes T . . . városában. Mondják, hogy ott az esőtől védik az előrelátók a szép kiállítású napórát.

Első pillanatban nem gondoltunk a zónaidő különböző eredményeire, melyek közül nem mindenik előnyös. Pl. igaz, hogy egy félórával később fogunk kelni, de az is igaz, hogy egy félórával később fogunk ebédelni. Ez amolyan szünetidő gondolkodás, de viszont az iskolára nézve is merülhetnek föl az előnyök mellett hátrányok is. Eddig a tanév téli hónapjaiban 1-ső osztályos társnőnkre egy kis féltékenységgel néztünk; t. i. a kis hat éves sereg nem tud pontosan 8 órára megjelenni, ő tehát fél 9-kor kezdte a tanítást, míg a többi osztályban mi ekkor már egy fél órai tudományval voltunk elfáradva. Ezután mi is nyolcz órakor bár, de fél kilenczkor kezdjük a tanítást, és ez a paradoxon olyan igaz, mint a hogy kétszer kettő négy.

Ez azonban nyáron nem nagy öröm, mert a reggel kellemes hűséből, mely behat a tanterembe is, veszítünk, a meleg pedig a délelőtti tanítás végén nagyobb, a mi a nyári déli félórákra olykor 2—3 fok különbséget is tehet. A délutáni tanításnál az időtovábbítás nem határoz.

A téli reggel világosságában nyereséget fogunk tapasztalni, de mi lesz a délutáni tanítással különösen decemberben, mikor a nap az ő szépen megállapított órája szerint 4 óra 7 perczkor búcsuzik? Éddig is, ha a látó határ elérése

előtt felhőbe borult, a tanulók sötét szürkületben, tehát csaknem este értek haza az iskolából. A zónaidővel az eddigimél egy fél órával tanítunk tovább, honnan veszszük azonban a világosságot az utolsó félórai tanításhoz? Tanítunk lámpánál; volna az egyszerű felelet. Ez talán helyes nagyobb fiu osztályokban. De a fiukat is jobb volna nézetem szerint lehetőleg a nappali időben szétbocsátani az iskolából.

Változtatni a szokott 2—4 órai tanítást lehetne először úgy, hogy a téli hónapokban fél kettőtől fél négyig tartana a tanítás. Ez azonban sok nehézséggel jár, mert a délutáni pontos megjelenésre nézve a tanulók életében nagy szerepet játszik a családi szokás, s az ebédelést illető sok körülmény. Hathatunk ugyan a gyermek kedélyére úgy, hogy a pontos megjelenést tartja legelső kötelességének, de ez történetnek némelynél az egészség rovására, ha a család az 1 órát tartja étkezési időnek. Itt a gyors evés az étkezés félbehagyása, vagy hogy azonnal nyargal evés után az iskolába, lehet a gyermekre káros befolyással.

A második változtatás, mi az eddigi szokásoktól eltérne, volna az, hogy délelőtt tartana a tanítás, négy órán át, a délután pedig egy órai volna csupán, 2—3-ig. E rendszer ellen ismét hangosan szól, hogy 4 órasi tanítás a 10 percznyi szünetek pontos betartásával bár, igen hosszú, s a gyermekre testileg, lelkileg kimerítő. Hiszen már a harmadik órára könnyebb tárgyat szoktunk tenni, hogy a tanuló ekkor már némileg fáradt, s így szórakozott figyelme is elég legyen annak megértésére s fölfogására. Ezenkívül folytonos növekedésben levő physicumára is lehet rossz befolyással a négy órasi ülés egyhúzámban, kevés megszakítással.

Ha e két rendszer közül egyik sem elfogadható, a téli hónapokban félórasi veszteség lesz a tanításnál. Kissé sajátos vigaszul állhat, hogy a december körülbelől egy harmadát úgy is elveszi a karácsoni szünetidő, de veszteségünk vagy négy héten át még is lesz. Ez pedig különösen az elemi felsőbb osztályokban annál károsabb, mert a kiszabott tananyag lelkiismeretes, pontos feldolgozására a naponta öt órasi tanítás föltétlenül szükséges, főképp leányiskolákban, hol a tárgyak száma a női kézi munkával több.

Igy lett az előjelzett zónaidő fölötti örömből aggodalom, melynek eloszlatására kartársaim szíves véleményét, hátróztatát, s így megnyugtatót kérem.

Schwarzczel Adél.

Téres mezőn.

*Téres mezőn, poros úton
Lépdégtelve járok;
Izzadó népraj körültem
Munka lázban felhevültem.
Öröm nézni rájok!*

*Téres úton, poros úton
Hintó robog állal,
Gyöngye arczmak, puha kéznek,
Mít seylem, fátyol becézzenek,
Tündöklő havdval.*

*Munkás ajkon dalra dal kél,
Nem is ér az véget,
S a hintóban csüggedetten
Gyöngye ajkáról sohaj lebben:
„Ez a boldog élet!“*

*Hintó görgés, ostor csengés
A dalnak vet véget,
Munkás szívből kél sovárgás,
S minden ajkon e sohajítás:
„Ez a boldog élet!“ . . .*

*Széles uton, poros uton
Tovább, tovább bolyogok;
A dal megszűnt, hintó ellúnt,
Csak magam tűnődöm még kúnt:
Vajjon melyik boldog?*

Pal A.

A Hóra-lázadás hadügyi szervezete.

Romáából: Kovács Gyárfás.

IV.

A Hóra-lázadás, dacára, hogy egy — katonailag fegyelmetlen tömeg mozgalmá volt, de legalább külső alakjában bizonyos katonai organismus jeleit tárja elénk.

Hogy e lázadást katonai szervezése oldaláról is a t. olvasó megismerje: Densusianni „Revolutiunea lui Hóra“ című művéből Organisaarea miscarii című cikkelye alapján arról is röviden megemlékszem.

A szervezésben magok a főkapitányok voltak szintén a főintézők.

A szervezés a kapitányságok községenkénti felállításával vette kezdetét.

Ez mint 1784 évi november 10-én Muska községben tartott gyűlés tanúsítja, úgy történt, hogy a falusiak felszólították egy kapitány választására, s midőn az (— Petrucea Toma személyében) megtörtént, a főkapitány (Hóra) megerősítette, melléje káplárokul még három falusit kinevezvén.

Muskáról az első kapitány Lupsára, innen visszafordulva, Topánfalva, Vidra és Albakra ment, mely községek mindenikében szintén kinevezte a kapitányokat, megparancsolván nekik, hogy minden eshetőséggel szemben mindenkor legyenek készen csapatokkal. Hasonlókép járt el Hóra a Gyaluboz közel fekvő Mariselban is.

A csapatok mindennek előtt letették a hűség esküt. Így Closea a „la pereulu Turcului“ nevű helyen egyszerre 1400 embernek vette be hűség esküjét („Juramentulu de credinca.“) Krisán is hasonló cselekedett a mesztékáni templomban. Maga Hóra az esküt egy arany keresztre tétette a Szentháromságra való hivatkozás mellett.

Ekként mindjárt a forradalom kihirdetése után 12 nappal az abrudi hegyeken csaknem 50 alantos kapitánya (capitani subalterni) volt Hórának.

A kapitányok két osztályuk voltak. Egyik részük kinevezettek és feleskettettek a lázadás vezérei által. Ezek voltak az első osztályú kapitányok. Másokat csak a nép választott ilyenekül, minden kinevezetés és megerősítés nélkül. Ezek voltak a második osztályúak.

Mindenik kapitány mellett volt 2—3 káplár, mint segéd.

A káplárok is, mint a kapitányok, vagy a vezérek által lettek kinevezve és feleskette, vagy csak a nép által.

A kapitányok megkülönböztető jelvényül kalapukra tűzött bokrétát viseltek. Szabály szerint kardoson jártak és a nép „Capitane“, vagy „Domnule Capitanu“ megszólítással illette.

Mellesleg megjegyzem, hogy a kapitányok rendszeren nagyobb kísérettel jártak. Például, Hóra főkapitány kísérete 12—30 lovasból állott, kik a legkiválótatottabb férfiak valának az abrudi hegyekről puskát hordva és fehér katona köpenyt viselve.

A részint Hóra által kinevezett, részint a nép által választott s eddig névleg ismert kapitányok száma 81-re rugott. Ezek közül Alsó-Fehérmegyére 58, Kolozsmegyére 5, Zarándvidékére 8 és Kolozsmegyére 10 esett.

A kapitányok jogaik és kötelességeik voltak: felfegyverezni a népet, kiirtani minden erdélyi magyart, bármely rendű és rangú is legyen. S mindnyájoknak egyetlen főkapitányuk vala Hóra személyében, kinek parancsán kívül más parancsot nem ismertek, jött legyen ez a császár, vagy ennek bármely hivatalnokától.

Ezek szerint az 1784 évi forradalmi oláhság élén állott egy főkapitány — Hóra, és alatta állottak a vicekapitányok (Kloska, Krisán és ifjabb Hóra) 81 más kisebb rangú kapitánnyal.

A forradalom szolgálati érdekéből a főkapitány rendelkezése alatt még a tulnikusok*) és kürtösök, kik hegyről hegyre a legrövidebb idő alatt tudatták a gyűlésre összehívást, vagy a fegyverkezésre való felszólítást. Mások pedig, mint küldönczök, községről-községre vitték a főkapitány rendeleteit. A kötelességzegük karóba huzás, vagy 500 forint és házaik felperzselésével lettek büntetve.

De a lázadóknak fegyverre is volt szükségük.

A főkapitány ez ügyben is megtette intézkedéseit. Rendeletet adott ki az albaki, lupsai és dupe-petrai kovácsmestereknek, hogy készítsenek fegyvereket a nép számára. Együttal egy-egy famintát is küldött hozzájuk, mely kaptára a lándzsákat és kardokat készíteni kellett.

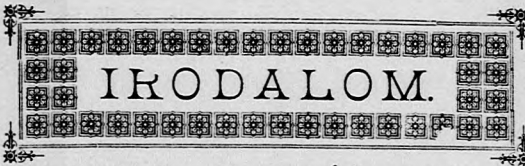
Lovasaik is voltak. Legalább Krisán mindjárt a forradalom legelső napjaiban mintegy 200 főből álló lovas csapatot toborzott össze, kik puská és egyéb fegyverekkel voltak felszerelve. Zaránd-megye pecsétjét (czimerét) viselték és románszíni kardkötőjük volt.

A katonai szervezésen kívül szükségesnek találták a közigazgatás új szervezését is, mert a községek vén bírái részint elmenekedtek, részint megölettek. Ezek helyébe újak kellettek. Azért a főkapitány a községi tisztviselők újjászervezéséről is gondoskodott. — A Zalatnán felüli uradalom különböző helyeiseiben új bírákat rendelt és esketett fel. Ezen tisztviselők közül eddig Nikula Péter albaki bíró, és Turciu Michai cristori főnök ismeretesek, előbbi Hóra, utóbbi pedig Krisán által nevezetvék ki. — — —

Ezek szerint tehát az 1784 évi lázangó oláhságnál habár nem is találunk valami nagyobb katonai fegyelmettséget, de valósággal a katonai organismus bizonyos nyomait mégis felismerhetjük.

(Vége.)

*) Tulnik — hosszú fenyődongából összeillesztettkedvencz fuvóhangszerük a havasiaknak.

— **A veterán „Magyar Államnak,”** hazánk egyetlen kath. napilapjának, mely törhetlen hűséggel és rettenthetlen bátorsággal küzd Egyházunk és hazánk javáért, következő felhívását szíves készséggel ajánljuk t. olvasóink figyelmébe:

„Olvasóinkhoz! Midőn lapunk barátait a közeledő új évnegyed alkalmából előfizetéseik megújítására s lapunk minél szélesebb körben való terjesztésére kérjük: nem a saját érdekünkben szólalunk fel.

A legutóbbi események, a katolicizmus nyílt támadása forduló pontot képeznek a magyar katolikusok egyházi politikájában, amelyben eddig jogaink, katolikus intézményeink, hitelveink fokozatos elnyomásával uralomra jutott protestantizmus, a politikai s világi hatalom megszerzésével és biztosításával készült megalapítani és szervezni a magyar nemzet, a magyar katolikusok felett az egyedül a protestans elvek és érdekek védelmére szolgáló államot, a melyben az államhatalom policiális segédkezése mellett az egyéni és lelkiismereti szabadság elnyomásával szaporíthatja majdan felekezetének táborát.

A küzdelemben ez ellen, autonomiánk, avagy más közös érintkezésünk hiányában egyedül lapunk, a Magyar Állam volt közöttünk az összekötő kapocs, itt folytatjuk az önvédelem harcát, melyben hogy mennyire teljesítettük kötelességünket, annak bírálatát elvbarátainkra bizzuk.

Olvasóközönségünk tehet tanúságot arról hogy e harcban, amint nem riasztott vissza bennünket a nyílt és alattomos támadások egész sorozata, amelynek naponkint ki vagyunk téve, úgy nem tántorított el attól a legesábasabb ígért sem, függetlenségünket, zászlónk becsületét fentartottuk s fent fogjuk tartani felülé ép úgy, mint lefelé, mindenkiel szemben; s más hatalmat felettünk nem ismerünk, mint egyedül az igazság hatalmát.

Ezen küzdelemtünkben egyedüli jutalmunk volt olvasó közönségünk meleg elismerése, amit lapunk támogatása és terjesztésével eddig nyilvánított, ezt akarjuk elérni a jövőben is, ez az egyetlen eszköz, a melylyel lapunkat fentartottuk s fentartjuk a jövőben, más támogatást vagy anyagi segílyt mely függetlenségünket bármily irányban is fészélyeztetné amint nem fogadtunk el eddig, úgy nem fogunk elfogadni ezután sem!

Közönségünk ez egyetlen pártfogását annál is inkább s nyílt homlokkal kérhetjük most, amidőn a nyílt hadüzenet után egyedül lapunk az, a melyben a méltatlanul megtámadott egyházunk jogait és igazait védelmezzük a már-már szunnyadozásnak induló magyar katolikusokat az eddigi közönyből felébresztve, zászlónk köré töromíthetjük.

Hogy e célt minél sikeresebben elérhessük, ezért kérjük szíves olvasóinkat nemcsak előfizetéseik minél előbbi megújítására, de lapunk minél szélesebb körben való terjesztésére is.

Majd mindentitt vannak kaszinók, olvasó körök, nyilvános helyiségek, kávéházak, ahol olvasóink befolyásával lapunk

terjeszhető s a világi katolikusok körében is szaporíthatjuk lapunk terjesztésével elveinket.

Sokan vannak, kiknek anyagi körülményei nem engedték meg lapunk tartását, de ezért megrendelték azt részökre lapunk tehetősebb barátai, akiknek midőn ez uton is köszönetünket nyilvánítjuk, kérjük mindazokat, kiknek tehetségükben áll, hogy lapunkat szegényebb sorsu katolikusok részére leendő megrendelésével pártfogolják. A magyar katolikusoknak ébredése hajnalán, a katolicizmus ügye sokkal jobban össze van forva lapunkkal, mint bármikor azelőtt s ma, amidőn annyi oldalról nyíltan támadnak ellentünk, sokkal nagyobb szükségünk van erőink egyesítésére, elveink igazságának minél szélesebb körben való terjesztésére, mint volt bármikor is valaha.

Ezért bizalommal kérjük lapunk t. olvasóit és barátait, hogy ügyünk előmozdítása érdekében is tegyék lehetővé lapunk minél szélesebb körben, minél fokozottabb mérvben való terjedését.

Budapest, 1892. szept. 11.

A Magyar Állam szerkesztősége.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 frt. Félévre 10 frt. Évnegyedre 5 frt. Ezen rendes előf. feltételeken kívül nyújtja a kiadóhivatal továbbra is a már évtizedek óta fennálló kedvezményt, hogy a szűkebb ellátásnak évi 16 frton. sőt 12 frton is megrendelhessek a lapot.

Kérjük az előfizetések mielőbbi megújítását, hogy az évnegyed végén összetörülő teendők miatt a lap szétküldésében a netáni zavarokat elkerülhessük.

A Magyar Állam kiadóhivatala.”

NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Kegyelmes Püspök Urunk** ma azaz f. hó 17-én indul ngos és ftdő Bálint Károly és Tamási Aron kanonok urak kíséretében Kolozsvárra, hogy a 19-én megnyíló Státus-gyűlésen személyesen elvököljön.

— **Sneff József** verespataki lelkész f. hó 13-án a synodalis vizsgát kiváló eredménnyel tette le.

— **A helybeli irtalmas nővérek** gondozása alatti kórházhoz és leányiskolához P. Pucher Ana klét, volt alvinczi gvardián nevezetett ki lelkésznek. Mi, kik buzgóságát, tevékenységét és példás életét már régóta ismerjük, a legnagyobb örömmel látjuk egy ily fontos pozícióban. Adjon Isten neki erőt és egészséget, hogy a hozzá ftűzött reményeket minél nagyobb mértékben valósíthassa meg!

— **Nyilvános köszönet.** A jótéteményekben kifogyhatatlan Kegyes Főpásztorunk Nagyméltóságú Lönhart Ferenc ur ö Excellenciájára, kinek egyik kiváló szép tulajdonsága, hogy szíven hordja a haza virágainak ápolását, nevelését, újból jelét adta áldozatkészségének és a hátszegi silány anyagi viszonyok közt levő fiiskolánk költségeinek fedezésére magán pénztárából 30 forintot méltóztatott legkegyelmesebben adományozni. E nemes szíve valló, velünk éreztetett atyai jótéteményért hódolattal párosult mélyen átértett köszönetet szavazunk, s ezzel kapcsolatban azon szív-

ből fakadó ohajunknak adunk kifejezést, hogy ő Excellenciáját a mindenható Isten az egyház, haza és az emberiség javára még sokáig tartsa meg. A hitközség nevében. Hátszeg, 1892 sept. 14-én. K a s l e d e r Ferenc, tanító, iskolaszéki jegyző.

— **Köszönetnyilvánítás.** Az alsó-csernatonai róm. kath. hitközségre az állami tanítói nyugdíjintézet által 216 frt. rovatott ki. — A szegény hitközség nem lévén képes ily nagy összeg törlesztésére, kegyelmes Főpásztorunk ő Nagyméltósága, ki mindenütt ott van, hol a szükség égető, az alsó-csernatonai róm. kath. hitközség jelen szorongatott helyzetét is magas figyelmére méltatva a fei nevezett összeg törlesztésére saját pénztárából 50 frt. segélyt küldeni kegyeskedett, mely atyai jóságért sietek ismételten legalázatosabb hálám és köszönetem adóját leróni ő Nagyméltóságát iránt, kérvén a jó Istent, hogy ő Nagyméltóságát állandó jólétben és jó egészségben a mi örömlünk és boldogításunkra sokáig tartsa meg. Alsó-Csernaton, 1892 szept. 15. Tamás Dávid, plebános.

— **A vasárnapi munkaszünetről.** A „Kalocsai Néplap“-ban erről a szent ügyről a következő tudósítást olvassuk.

Kérem a szerkesztőséget annak szíves közlésére.

„Az isteni törvényen kívül pár év óta hazánkban emberi törvény is biztosítja az iparosok- és kereskedőkre nézve a vasárnapi munkaszünetet. Méltányos is, hogy a ki hat napon át dolgozott, az a hetedikén megpihenessen.

Eme törvénynek — értjük az emberi törvényt — nagy hiányai vannak. Például, hogy csaknem egész délelőtt lehet dolgozni — holott délelőtt van az isteni szolgálat ideje, s hogy a szünet a délutánra és éjjelre terjed, mintegy arra utalva a különben is könnyelmű, mulatozásra hajlandó iparos és kereskedő ifjúságot, hogy heti keresményét délután és éjjel elverje testi-lelki erejének és erszényének a kárára.

Másik nagy hibája a vasárnapi munkaszünetre vonatkozó törvénynek az, hogy nem szól a mezei gazdálkodással foglalkozókra.

Az igaz, hogy a gazdaságban bizonyos szolgai munkákat pl. állatok etetését vasárnap is kell eszközölni, meg fordulnak elő esetek, midőn a mostoha időjárás arra kényszeríti a gazdát, hogy terményeit baladéktanul biztos helyre tegye: mely esetekben a vallási törvények is megengedik a munkát; hanem az aztán még sem járja, hogy a gazdák eselédiket vasárnapokon is rászorítják olyan munkák végzésére, melyek éppen nem mondhatók sürgőseknek, halaszthatatlannak.

Ilyen munkákat vasárnapokon s ünnepeken eddig többnyire csak izraelita polgártársaink végeztek eselédeikkel; ezen embertelen eljárás azonban igen terjed keresztény vallású gazdálkodóinknál is. Ha a zsidót menti némileg, bár ki nem menti az a körülmény, hogy neki nincsen vasárnapja, ugyan mit hozhat fel melegségit a keresztény ember?

E sorok közlésére alkalmul szolgált nekünk az a szomorú és kétségkívül nem egyedül álló eset, melyről minket egyik környékbeli községből értesítenek, hogy aug. 28-án, vasárnap reggel egyik keresztény nagybérlő számos eselédével gyűjtette a renden levő szénát. A gyűjtés éppen a keresztelt

szemben fekvő területen történt. Pedig az időjárás erre a bérlőt egyáltalán nem kényszeríthette, még a munkás szükség sem; mert augusztus második felében vidékünkön nincsen munkás szükség, az időjárás meg felhőtlen volt.

Es még esodálkozunk, hogy terjed a hitelenség és vele a népek romlottsága, boldogtalansága és szegénysége.“

Ehhez a tudósításhoz a „Kalocsai Néplap“ derék szerkesztője a következő megjegyzést fűzte:

„Fájdalom! nagyon is igaza van a tudósító urnak. Én magam is — de hát mások is — elégszer vagyunk olyan jeleneteknek tanúi, melyek azt bizonyítják, hogy a legtöbb ember nem tud élni a szabadsággal. Augusztus 28—29-ike közti éjjel édes keveset áldtam főként a mulató helyekről éjjel után haza botorkálók dalolása, dörömbözése miatt, 29-én hétfőn, reggel 10 óra után láttam egy iparos segédet — ünneplős ruhába öltözötten — fektüdni a munkaadója háza előtt; jó szerenese ha naptűzést nem kapott. Ugyanezen időtájig egész csapat jobbára bajszatlan iparos segéd énekel borzít hangon az ugynevezett kiserdőben. Természetesen vasárnap délig dolgoztak, délután s az éjjel lumpoltak, elvervén a heti keresményt, hétfőn pedig blaut tartottak. Vannak, kik az ilyen esetek miatt a legényegyletek ellen igen el vannak keseredve, mert azok tagjai között is találtak kivételesen illetlenkedők. Amde meg kellene fontolni, hogy férges gyümölcs a legegészségesebb fán is találatik, s ugyan kinek jutna eszébe a férges gyümölcsöt, sőt fattyuhajtások vagy elszáradt ágak miatt is a jó termőfát kivágni? Nem is vágja ki senki, hanem annál gondosabban ápolja az ember a fáját, minél inkább rászorult az arra.

Videki ügybarátainkat kérjük, hogy az isteni és emberi törvények nyilvános megsértéseiről minket értesítsenek, mert a sajtónak kötelessége kivált azon eslekedeteket ostorozni, melyek a nép erkölcsére káros befolyást gyakorolnak; mert „minden állam talpköve a tiszta erkölcs.“

— **Pályázat.** A gelencei segédkantortanítói állomásra pályázat hirdettetik. A kellően felszerelt pályázatok f. hó 20-ig adandók be alulírtthoz, kinél a bővebb felvilágosítások megtudhatók. Csibý Tamás gelencei plebános.

— **Pályázat.** Köszvényesen a kántortanítói állomás tisedésbe jöven, erre pályázat hirdettetik. Jövedelem 1.) 90—100 kalangya buza s annyi zab. 2.) 20 véka törökbuza a vékásoktól. 3.) 12 frt 60 kr oszporából. 4.) miscalapítványból 5 frt 40 kr. 5.) Stólaból 30—40 frt. 6.) 35 szekér kemény tűzifa és a marhátlanoktól 9. frt fakepe ezim alatt. 7.) 5 hold 334 négyszögöl szántó és kaszáló. Van tisztességes lakás két szoba, konyha és kamarával ellátva. Van csűr két pajtával ellátva, van szekér szín; van sertésöl és a ház ajtó előtt egy kút és egy 290 négyszögöl terjedelmű kert a ház körül. A pályázat határideje olvasó bucsu ünnepe napja vagyis Oktober 2-ika. A pályázók a kellő bizonyítványokkal ellátandó folyamodványaikat közvetlen intézzék a köszvényesi Iskolaszékhez, honnan a Maros-Vásárhelyi Apát Főesperes urhoz a rendelet szerint, lesznek beterjesztendők. A személyesen megjelenők előnnyel fognak birni.

Andrási Sándor, köszvényesi lelkész.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: ZLAMAL AGOST.

Szerkesztőtársak: BALINTH GYÖRGY, Dr. CSERNI BELA, FEJÉR GERŐ, FORSTER JANOS.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lye. könyvnyomdában Gyulafehérvárrt.